

1600-tals Härbre i Gagnefsbyn, Gagnef sn, flyttat från Åsen, Älvdalen sn. Dendrokronologisk datering

Torbjörn Axelson, september 2009 (version 2)

Den 5 september besöktes ett härbre i Gagnefsbyn/Nordåker i Gagnefs socken för provtagning med tillväxtborr för dendrokronologisk datering. Härbret, som är av skavt rundtimmer med rännknutar och sexkantiga skallar, har ingång från långsidan. Det är flyttat från Åsen i Älvdalens socken (sel 7 16:1), [61°16'35"N, 13°48'4"E](https://www.google.com/maps/place/61°16'35\). Prov togs ur 12 olika virken, nämligen A3b, A4b, A5b, A6b, B6, B7, A9, två innertakstockar (tredje och fjärde uppifrån mot dörrsidan), En golvtälja (klova), dörren och en stock från den gamla, nu utbytta, underredskonstruktionen. Endast i några fall finns vankanten bevarad, men då den finns kan fällningstiden för virket fastställas till vinterhalvåret 1617-18. Det undersökta virket i såväl golv, väggar och tak är därför med stor sannolikhet samtida. Härbret byggdes således tidigast 1618 eller få år därefter. Årsringsserierna ger mestadels förhållandevis svaga korrelationer mot tillgängliga referenser, men då flera av proven har mer än 200 ringar, har dateringen ändå kunnat genomföras med full säkerhet.

Prov ur två virken hör inte ihop med dem från 1617. Det ena är dörren, det andra är en stock ur det gamla underredet. Stocken från det gamla underredet är fälld inte allt för länge efter 1722, men exakt år kan inte fastställas eftersom ytan är uppluckrad. Provet som togs ur dörren har trots att det innehåller 156 tydliga ringar inte gått att säkert datera. Dörren kan därför vara både yngre och äldre än härbret, men knappast samtida.

Nedanstående tabell visar korrelationsvärden för hela samlingen bestående av prov från de tolv stockarna mot mest relevanta tillgängliga referenser. Värdena är mycket övertygande.

Cybis CDendro, Algorithm: Proportion of last two years growth (2,0,T)
Correlations between available references and GAMRh (mean)
dated to 2005 with corr >= 0,42 and with overlap >= 271
Results sorted according to decreasing correlation coefficient values.

	Corr	T- Test	Over lap		
all...	0,57	13,60	381	based on 7 members	
se007	0,52	11,77	381	Dalarna region (Lunds Universitet, "extraterrestrial")	PISY
Grangard	0,50	10,48	324	Grangärde, Dalarna	PISY
FlodaSn0	0,47	9,53	317	Floda sn, Dalarna (mainly Björbo) (ej swed305)	PISY
swed305	0,47	8,74	271	Björbo, Dalarna	PISY
JAEMTUA	0,47	10,34	381	JAEMTUAL Jämtland, historisch;	PISY
Bingsjo_	0,46	9,34	322	Bingsjö Dalarna, Klockargårdens storstuga	PISY
GagnefSo	0,42	8,68	360	Gagnef-Djura	PISY

Följande tabell visar korrelationsvärden för varje prov mot en kombinerad referens bestående av alla de referenser som är upptagna i föregående tabell. Provbeteckningar som slutar på b eller m är dubletter till motsvarande som slutar på a. I kommentarerna framgår från vilken stock respektive prov är taget.

Cybis CDendro, Algorithm: Proportion of last two years growth (2,0,T)

Correlations between available samples in GAMRh.fil and referens combined of 7 referens listed above dated to 2006 with corr >= 0,22 and with overlap >= 93

	Corr	Test	Over	lap	
all...	0,57	13,60	381		based on 15 members
GAMRh01a	0,49	8,59	240	1341-1581	A3, +>17 efter 1598 (skadad yta & mycket tät ytved, många ringar kan saknas)
GAMRh02a	0,34	5,84	262	1343-1615	A4 efter 1615, ej vankant
GAMRh03a	0,36	6,04	245	1357-1612	A5 efter 1612
GAMRh04a	0,36	4,67	144	1393-1537	A6, +>67 ringar (efter 1604)
GAMRh05a	0,48	5,21	93	1522-1617	B6, vankant
GAMRh06a	0,34	3,73	106	1510-1616	B7, efter 1616 +0.5 ej VK
GAMRh07a	0,35	5,46	216	1398-1617	A9 - vankant, yttersta delen dock svag korr.
GAMRh08a	0,22	2,86	161	1456-1617	Tak A3.fr nock. VK (daterad genom b-provet)
GAMRh08b	0,42	5,66	149	1456-1605	
GAMRh08m	0,33	4,40	161	1456-1617	
GAMRh09a	0,28	4,58	241	1346-1587	Tak 4 fr nock A-sida. +>25 extremtäta yttersta (yttersta 110 mätta mycket dålig corr) efter 1612
GAMRh09b	0,40	5,42	157	1346-1503	
GAMRh10a	0,49	7,52	184	1415-1610	Tilja #4 fr D (klova). Ej vankant (1486-1496 fragment förlorat vid provtagning)
GAMRh11a			156		Dörr (ej VK +>0) (ingen datering)
GAMRh12a	0,51	9,59	269	1453-1722	Gamla, nu utbytta, underredesstocken Bak1

Märken och runor

Flera uppsättningar flyttmärken finns. Ovanför dörren finns ett relativt otydligt årtal, 1635, samt en tunn runinskrift, som gjorts med en knivsudd. Den kan utläsas "alung : sten". Innebörden av dessa ord är fortfarande oklar, men att döma av runornas form är den från 1600-talet.

Runskriften efter foto av Mats Rothman. Tokningen gjord med hjälp av tabellen i Fornvännen 1906, s.90 fornvannen.se/pdf/1900talet/1906_063.pdf

Data

På nästa sida finns mätvärden för samtliga prov återgivna i heidelbergformat. Om de konverteras till Tucsonformat kan nedanstående huvud användas.

```
GAMRh 1 Härbre from Åsen in Älvdalen, now Gagnef      PISY
GAMRh 2 Sweden      Pinus sylvestris  350m 6117N1348E    1341 1722
GAMRh 3 T. Axelson
```

Denna och andra dendrokronologiska studier återfinns på taxelson.se/dendro/obj

